

GRÓF DEGENFELD-SCHONBURG SÁNDOR LAUDÁCIÓJA

Tisztelt Hölgyem és Uraim, kedves Barátaink!

■ E találkozás Degenfeld Sándorral és Önökkel egyaránt öröm és megtiszteltetés számomra, ugyanakkor zavarban is vagyok. Egy laudáció ugyanis általában ismereti a díjazott-laudált személy életútját, tevékenységét – és megindokolja a célt, a laudáció célját, a díjazott mívolt „miértjét”. Ez esetben azonban erre itt és most nincs szükség, sőt bornírtan is hangzana, ha én Degenfeld Sándor életéről és közösségszolgáló tevékenységéről szólnék, hiszen Önök ezt mindannyian igen jól ismerik. (Annak azonban, aki mégsem ismerné az életutat, figyelmébe ajánlom a *Korunk-Komp-Press* kiadásában megjelent *Gróf Degenfeld-Schonburg Sándor visszaemlékezései* című kiadványt.)

A magam részéről két vonatkozásban szeretnék röviden szólni Degenfeld Sándorról – egyrészt a személyes tapasztalatokról, másrészt arról a társadalmi rétegről, amelynek tagja Degenfeld Sándor is.

Személyesen néhány évvel ezelőtt ismertem meg, amikor a *Korunk* arisztokrata-számát szerkesztettük. Ekkor már az első pillanatokban önzetlen segítséget nyújtott a szervezési munkálatok során (ötletek, címek, elérhetőségek, referenciák rólunk), amivel óriási mértékben megkönnyítette a munkát. Ekkor figyeltünk fel határtalan segítőkészségére, arra, hogy milyen nagy mértékben lehet számítani rá – és nemcsak ebben a konkrét esetben, helyzetben, de a továbbiakban is, a később összeállított arisztokrata-kötet esetében, vagy akkor, amikor – sajnos nem egy esetben az utóbbi évek folyamán – a *Korunk* szorult helyzetbe került. Rá nem voltak jellemzők a József Attila-i sorok, miszerint „szívére veszi gondjaink, vállára venni nem bolond”, ellenkezőleg, ő igencsak a vállára vette gondjaink, és próbált lehetőségeket keresni megoldásukra.

E magatartás miértjének elemzése nem egy rövid laudáció feladata, úgy gondolom azonban, hogy mindenképpen összefügg azzal a történeti háttérrel, amelyet Degenfeld Sándor maga mögött tud. Az erdélyi főnemesi családok némelyike ugyanis a történelem folyamán, a 20. század közepén bekövetkezett vesszőfutásukat, kálváriájukat, a „címerek golgotáját” megelőzően, már a magyar államalapítást követő évszázadokban vezető szerepet játszott az államban és a rendi korszak egész folyamán, annak társadalmi és politikai rendjének megfelelően. Eleinte társadalmi és gazdasági súlyuk eredményeként, majd később, műveltségük, iskolázottságuk, neveltetésük gyakorlata és nemzetközi kapcsolatrendszerük révén, amelyek minden korban és társadalomban nélkülözhetetlenek a vezető réteg vonatkozásában. A főnemesség és a történelmi családok eme adottságaik következtében, ha nem is kizárólagosan, de hangsúlyosan megőrzik vezető szerepüket a polgári korszakban is. A megsemmisítésüket célzó kísérlet egyik bizarr – ám a vörös terror képviselői szemléletét ismerve épp e logikai nonszensz okán igencsak érthető – jellemzője, hogy az internacionalizmust fennen hirdető kommunista rezsim prioritásai közé tartozik ennek a hagyományörző, ugyanakkor a szó pozitív értelmében vett, ténylegesen internacionalista rétegnek a szétzúzása.

A *Korunk* Kulcsa 2007-es átadásakor elhangzott laudáció szövegével tisztelgünk a 2021. december 10-én elhunyt gróf Degenfeld-Schonburg Sándor, a *Korunk* Baráti Társaság tiszteletbeli elnöke emléke előtt.

Miközben vitathatatlan tény, hogy építkezéseikkel, mecenatúrájukkal, műtár-gyaikkal, könyveikkel, életformájukkal az országot gyarapították, és pozitívan ha-tottak a társadalomra, annak műveltségére. Az erdélyi főnemességet ugyanis köz-ismerten familiárisabb viszony fűzi azokhoz, akikért felelősséggel tartoznak, mint a nyugat-európai és magyarországi arisztokráciát. E történelmi családok helyzetü-ket évszázadokon keresztül küldetésnek fogják fel, szolgálatnak és kötelességnek. Akár felötölhet e réteg tagjainak egy esetleges meghatározása: olyan emberek vol-tak, akiket ma intézményeikkel kell pótolni. Hiszen lehetőségeiket és vagyonukat – sokan közülük – a köz javára fordítják, akár templom- és iskolaalapításról van szó, akár a hitélet és irodalom pártolásáról (Árva Bethlen Kata), akár a közműve-lődés és tudomány támogatásáról (Haller László, Teleki Sámuel, Batthyány Ignác, Mikó Imre), akár a művészet, színjátszás előmozdításáról (idősebb Wesselényi Miklós vagy Szacsvey Sándor), hogy jelzésként csak néhány példát említsünk. Sajnos a későbbi korok politikai-társadalmi-művelődési „elitje”, a népi demokrá-ciában szocializálódott vezetőréteg nem igyekezett ebben követni azokat, akiket félreállítottak, hogy helyüket bitorolhassák.

Ezt a társadalmi kategóriát hurcolták meg a 20. század „nagy dicsőségére”, ám a meghurcoltak vagy ezek utódai, ha nem is a régi vagyoni lehetőségekkel, de nem feledkeztek meg arról, amit elődeik közül a jelesebbek erkölcsi kategorikus impe-ratívusznak tartottak: közösségük társadalmi, szellemi és tudományos-művelődé-si életének támogatását. Erdély több tudományos vagy művelődési intézménye az 1989-es változásokat követően nem egy esetben kifejezetten az ő jóvoltukból foly-tathatta tevékenységét.

Ezt a habitust hozta otthonról Degenfeld Sándor is, aki elődjei példáját követ-ve folytatja közösségszolgáltató tevékenységét. Nem dicséretre vagy tömjénezésre számítva, hanem, ha szabad Diósi Gergely egykori kolozsvári nótárius 1592-es szavait idéznem: „nem a magam mutogatásáért, hanem a közönség javáért”.

Köszönet, nagyon sok köszönet érte.

Budapest, 2007. március 12.

Kovács Kiss Gyöngy

CSEKE PÉTER KATEDRÁJA

■ Ünnepelesen intonálni szeretném ezt címet és szöveget, melyet még a 75. szü-letésnapjára terveztem és indítottam el. Az idei január 30-ára viszont 77. születés-napjára bizonyára sikerül. Hiszen katedrájának lényege az a közérdekűvé tágult s utolérhetetlenül kompetens alanyiség, melyhez a tudatos beérés bősége is társult. Számptalan előadásban, publikációban és könyvben is mérhetően és tetten érhető-en. S azok közül számos, éppen az irodalomtörténet, a média és szociográfia tör-ténetében intézményalapozó, szakirodalmi fundamentum, melyre az immáron nemzedéket formáló, sok neves tanítványa – az „átadott láng”, a folytonosság hi-telével is – bizton tervezhet. És ez a legtöbb, melyet földi életében, bárki is a ma-gáénak tudhat, maga mögött hagyhat! Miközben még mindig örök nyugtalanként, a „megnyugvás ösvényéhez” ér!

A *Vitorlaének* „vitorla természetű” nemzedékéhez tartozó Cseke Péter költő-ként indult, újságíróként és szociográfusként, irodalomtörténészként, *Korunk*-szerkesztőként folytatta, majd eszmetörténészként és egyetemi tanárként tetőzte tevékenységét, saját katedra építésében látva kiteljesedő pályafutását. Nem min-dennapi élet és sors kiharcolása rengeteg álommal, izgalommal, szenvedő törek-